

Nr 75.

Av herr **Asplund**, *om anslag till utredning av vissa betingelser för uppkomsten av industriella företag, baserade på kraft från statens kraftverk vid Porjus.*

Uti årets statsverksproposition begär Kungl. Maj:t under rubriken »Utgifter för kapitalökning» ett anslag av 75,000 kronor för anställande av undersökningar angående vattenförhållandena inom Stora Lule-älvs vattenområde. Uti motiveringen påpekas, hurusom enbart genom en till fem miljoner kronors kostnad uppgående reglering av vattentillgången i dels Stora Lule-vatten dels andra sjöar i dess uppland, lågvattenmängden och därmed minimikrafttillgången skulle i hela Lule älv kunna uppbringas till nära femdubbla nuvarande beloppet eller från 25 sek.m³. till 125 sek.m³. Genom en sådan reglering skulle, förutom redan av första utbyggnaden av Porjusfallen ännu osålda 8,750 kilowatt bliva disponibla till eventuell elektrifiering av statsbanan Luleå—Kiruna och för möjligen uppkommande industri, mera än 50,000 turbinhästkrafter dag och natt året runt, utan att någon ny kraftanläggning behöver utföras. Oberäknat kostnaden för utökning av antalet turbiner och generatorer samt ledningstrådar skulle således anläggningskostnaden pr turbinhästkraft uppgå till mindre än 100 kronor, varav omedelbart kan dragas den slutsatsen, att den årliga minimiavgift per hästkraft, som blir nödig för rentabiliteten av en eventuell utvidgning, måste bli så låg, att den omöjligen kan ensam lägga hinder i vägen för uppkomsten av en på densamma grundad industri, för vilken betingelser i övrigt finnas.

Som skäl för utförande av en undersökning av vattenförhållandena redan nu anföres, att ett uppskov vore så mycket olämpligare, som dessa undersökningar, vilka, på grund av att de delvis måste ske i ödemarken, äro jämförelsevis kostsamma, bliva det än mer, om de icke ske,

medan i Porjus lämpliga ledare, arbetare och utrustningsmaterial stå till buds. Har ett sådant skäl avgörande betydelse beträffande utförandet av en undersökning av ifrågavarande slag, som ju tar i anspråk jämförelsevis ringa arbetskraft och ännu mindre materiel, så måste det ha ändå mycket större betydelse ifråga om utförandet av själva vattenregleringen. Det skulle givetvis vara förenat med en mycket stor ekonomisk inbesparing för staten, om vid tiden för avslutandet av Porjusfallens första utbyggnad, arbetsmaskiner och materiel kunde utan allt för långt uppskov tagas i anspråk för fortsatta arbeten med vatten-systemets reglering, varigenom materielens försämring genom långvarig lagring eller förluster genom realisation skulle kunna undvikas. Likaledes skulle fördelen av att någon avsevärd del av den vid Porjus för närvarande sysselsatta arbetarestammen kunde efter arbetenas avslutande där erhålla fortsatt arbete vid dammbyggnaderna längre upp efter älven, då den vid denna tidpunkt torde ha hunnit ganska väl vänja sig vid de klimatiska förhållandena där uppe, vara högst betydande. Då man redan på detta stadium med bestämdhet vet, att en mycket stor kraftkvantitet, till en osedvanligt låg produktionskostnad måste genom den ifrågasatta regleringen kunna erhållas (det torde med frändrag av åtgången för elektrisk drift å bandelen Luleå—Kiruna kunna påräknas minst 40,000 turbinhästkrafter natt och dag året runt för nya industriföretag), så återstår ju ej något annat problem att lösa än att finna avsättning för denna betydande kraft, innan man kan med ekonomisk fördel skrida till regleringens utförande. Att problemet just icke hör till de lättlöstaste får icke avskräcka, då man tar i betraktande dess oerhört stora betydelse, och utgör för övrigt ytterligare ett skäl för staten att själv taga hand om utredningen.

Vattenfallsstyrelsen anger för sin del som tänkbara industrier, baserade på Porjuskraft, »elektrisk smältning av avfallsmalm eller andra elektrotekniska fabrikationer», uti 1912 års statsverksproposition närmare preciserade såsom framställning av gödningsämnen eller annan elektrokemisk eller elektrotermisk fabrikation. Vad först beträffar smältning på elektrisk väg av *avfallsmalm*, så lära utsikterna för att denna skall bli lönsam icke vara så synnerligen stora; vid de hittills gjorda försöken ha visat sig ogynnsamma resultat såväl med fattigare malm som då anrikad slig i större kvantiteter använts. Däremot har resultatet blivit bättre, då rik styckemalm använts, särskilt gynnsam lär den rika Tuolluvaaramalmen ha visat sig. Det torde därför vara tvivelaktigt, huruvida avfallsmalmen t. ex. från Gellivare malmfält, som visat sig med fördel kunna tillgodogöras genom den s. k. Höganäsmeto-

den, skulle lämpa sig för elektrisk smältning och vad de rikare malmerna i Gellivare och Kiruna beträffar, så kan möjligen deras relativt höga pris bereda svårigheter för en ekonomisk smältning på elektrisk väg. Återstå således de malmfält, som befinna sig i statens ägo eller över vilka staten har dispositionsrätt. Av dessa har Luossavaara varit föremål för en mera detaljerad undersökning såväl i avseende på malm-tillgången som på de olika där förefintliga malmkvaliteterna med avseende på deras lämplighet för den nuvarande svenska järnhanteringen. Av de övriga torde möjligen en undersökning i samma syfte vara lämplig även beträffande Svappavaara och Mertainen, kanske även Ekströmsberg. Men vad som beträffande malmsmältningsproblemet vållar de största svårigheterna är otvivelaktigt svårigheten att i övre Norrland kunna erhålla tillräckligt med kolved för en större järnförädling. Det är givetvis tillgången härav och icke vare sig malm- eller vattenkrafttillgången som begränsar produktionen. Endast för det fall, att smältning med något annat reduktionsmedel, exempelvis koks, skulle kunna löna sig för framställning av billigare järn utav de fosforrikare malmkvaliteter, som jämte de fosforfattiga uppträda i de av staten disponerade fyndigheterna, skulle produktionen möjligen kunna uppdrivas till den gräns, som vattenkrafttillgången sätter.

Samtidigt torde även böra utredas, vilket inflytande en större elektrisk tackjärnsproduktion skulle kunna ha på mellersta Sveriges järnhantering, såväl i fråga om dennas tillgodoseende med tackjärn som i konkurrensavseende, om man nämligen tänker sig en blivande tackjärnsproduktion i övre Norrland som ett enskilt företag i andra händer än de mellansvenska järnverkens.

Vad sedan beträffar fabrikation av luftkväve, så kan ifrågasättas om tillgången av råmaterialier, luft naturligtvis undantagen, förefinnes på sådant avstånd från kraftkällan, att fabrikation därav med hänsyn även till de långa frakterna till avsättningsorterna för de färdiga produkterna kan bli lönande. Detsamma torde kunna sägas om övriga elektrotekniska industrier, och för dem alla gälla även svårigheterna med de långa vintrarne, den korta seglationstiden och de dyra levnadsförhållandena, som betinga väsentligt högre arbetslöner. En utredning torde dock även för dessa industriers vidkommande vara av nöden.

Med åberopande av denna visserligen mycket ofullständiga motivering får jag således vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville, under förutsättning att Kungl.

Maj:ts proposition om anslag för undersökning och

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 3 saml. 37 häft. (Nr 74—76.) 2

förslag till vattenreglering av Stora Lule älv bifalles, för sin del bevilja ett förslagsanslag å extra stat för år 1914 av 20,000 kronor att av Kungl. Maj:t användas till en utredning av övriga betingelser för uppkomsten inom den närmaste framtiden av på kraft från statens kraftverk i Porjus baserade industriella företag.

Stockholm den 26 januari 1913.

C. I. Asplund.

Nr 76.

Av herr **Asplund**, *om anslag till anläggning av en statens telefonlinje från Kiruna centralstation till Vittangi kyrkoby.*

(Återtagen.)